

Міністерство освіти і науки України
Поліський національний університет, кафедра іноземних мов
Тернопільський національний педагогічний
університет ім. Володимира Гнатюка,
кафедра української мови та методики її навчання
Львівський національний університет імені Івана Франка,
кафедра іноземних мов для природничих факультетів
Херсонська державна морська академія, кафедра соціально-гуманітарних
дисциплін та інноваційної педагогіки

Актуальні проблеми мовознавства та лінгвометодики в умовах війни в Україні

**Збірник матеріалів
Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції
(з міжнародною участю)
21 лютого 2023 року**

Міністерство освіти і науки України
Поліський національний університет, кафедра іноземних мов
Тернопільський національний педагогічний
університет ім. Володимира Гнатюка,
кафедра української мови та методики її навчання
Львівський національний університет імені Івана Франка,
кафедра іноземних мов для природничих факультетів
Херсонська державна морська академія, кафедра соціально-
гуманітарних дисциплін та інноваційної педагогіки

Актуальні проблеми мовознавства та лінгвометодики в умовах війни в Україні

Збірник матеріалів
Всеукраїнської науково-практичної
інтернет-конференції
(з міжнародною участю)
21 лютого 2023 року

Житомир -2023

УДК 81-13:355.01(477)

А 43

Рекомендовано Вченою радою Поліського національного університету (протокол №9 від 29.03.2023 р.)

Редакційна колегія: **Климова К. Я.**, доктор педагогічних наук, професор, в. о. завідувача кафедри, **Плечко А. А.**, кандидат філологічних наук, доцент, **Бурмакіна Н. С.**, кандидат педагогічних наук, доцент, **Разумна К. А.**, старший викладач (Поліський національний університет, кафедра іноземних мов); **Безлуцька А. А.**, кандидат історичних наук, доцент (кафедра соціально-гуманітарних дисциплін та інноваційної педагогіки), **Нагрибельний Б. Я.**, асистент кафедри англійської мови в судноводінні (Херсонська державна морська академія); **Петришина О. І.**, кандидат філологічних наук, доцент, завідувач кафедри, **Струганець Л. В.**, доктор філологічних наук, професор (Тернопільський національний педагогічний університет ім. Володимира Гнатюка, кафедра української мови та методики її навчання); **Місечко О. Є.**, доктор педагогічних наук, професор (Львівський національний університет імені Івана Франка, кафедра іноземних мов для природничих факультетів).

Рецензенти: **Андрійчук Н. М.**, кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри педагогічних технологій та мовної підготовки (Державний університет «Житомирська політехніка»); **Щерба Н. С.**, доктор педагогічних наук, доцент, професор кафедри міжкультурної комунікації та іншомовної освіти (Житомирський державний університет імені Івана Франка).

А 43 Актуальні проблеми мовознавства та лінгвометодики в умовах війни в Україні: Збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції (з міжнародною участю), 21 лютого 2023 року. За заг. ред. К. Я. Климової. Житомир: Поліський національний університет, 2023. 288с.

ISBN 978-617-7684-85-4

Збірник містить статті відомих науковців, здобувачів вищої освіти та молодих вчених з актуальних проблем історичної лінгвістики, перекладознавства, лінгвокультурології, лінгвометодики. Матеріали розраховані на широкий читацький загал і зорієнтовані на міжмовні контакти та інтеграцію в європейський науковий та культурно-освітній простір.

ISBN 978-617-7684-85-4

©Поліський університет, 2023

Ірина Стефурак. Особливості перекладу ділових листів різних типів.....	84
Олексій Федорченко. Особливості перекладу термінів дискурсу інформаційних технологій.....	87
Ольга Бігун. Особливості перекладу назв кінофільмів з англійської на українську мову.....	91
Оксана Гаврилишин. Перекладацький аспект відтворення концепту “УСПИХ/SUCCESS” в американській мемуарній літературі (на матеріалі перекладу роману мішель обам “становлення”).....	95
Станіслав Дмитрин. Відтворення маркерів індивідуально-авторського стилю Артура Конан Дойла в українських перекладах.....	101
Максим Морозенко. Перекладознавство на теренах України: історія, сучасність, перспективи розвитку.....	105
СЕКЦІЯ 3. ПОЛІЛОГ МОВ ТА КУЛЬТУР: УКРАЇНЦІ У СВІТОВОМУ КОМУНІКАТИВНОМУ ПРОСТОРИ.....	112
Ольга Місечко. Міжкультурний діалог: сучасна концептуалізація поняття.....	112
Вікторія Добровольська. Роль міжкультурної комунікації в підготовці фахівців морської галузі.....	118
Наталія Бурмакіна. Іншомовна комунікативна компетентність здобувачів вищої освіти як складова підготовки до проходження практики за кордоном.....	122
Олена Денисевич. Українцы в warunkach ekstremalnych.....	126
Світлана Соколовська. Der moderne mediendiskurs: soziokulturelle auffälligkeiten.....	129
Дмитро Сапожніков, Євгеній Заглядько. Специфіка комунікації фахівців морської галузі в умовах роботи в мультикультурному екіпажі.....	133
Тетяна Скуратко. Полілог культур у поетичному дискурсі Юрія Клена.....	139
Тетяна Фецан. Українська мова в громадському житті українців Турецької республіки.....	144
СЕКЦІЯ 4. ЛІНГВОМЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ МОВЛЕННЯ НОСІЇВ В ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ.....	152

Тетяна Скуратко,
кандидат філологічних наук, доцент кафедри
української та зарубіжної літератур і методик їх навчання,
Тернопільський національний
педагогічний університет ім. Володимира Гнатюка
email:tanyabidov@gmail.com

ПОЛЛОГ КУЛЬТУР У ПОЕТИЧНОМУ ДИСКУРСІ ЮРІЯ КЛЕНА

Юрій Клен (Освальд Бургардт) – відомий поет, прозаїк, перекладач, літературознавець, редактор, педагог, творча особистість якого сформувалася в німецько-російсько-українському мовно-культурному трикутнику: німець за походженням, перебуваючи у російськомовному (зазначимо, що розпочинав він свій літературний шлях як російськомовний автор («Моя тоска, как крыльев черных трепет...», 1913 р.) та українськомовному середовищах, відчуваючи свою причетність до слов'янської культури, він зреалізував себе як митець у межах українського літературного простору (з середини двадцятих років починається україномовна поетична творчість Освальда Бургардта).

Естетичні вподобання митця сформувалися й цілісно розгорнулися у поезії в умовах еміграції, що і засвідчує його як українського митця. Так, Ігор Качуровський зауважив, що для Юрія Клена «духовий зв'язок виявився /.../ міцнішим, ніж зв'язок крові. Він залишився українцем і українським поетом» [1, с. 279]. Юрій Ковалів, відзначаючи приналежність Юрія Клена до двох культур – української та німецької, – особливо виокремлював той факт, що «Освальд Бургардт був насажений енергією духовного відродження України, органічною часткою і творцем якого він почувався» [2, с. 9]. Зазначимо, що на формування літературного світогляду та стилю митця значний вплив мала творчість як українських (Г. Сковорода, Т. Шевченко, І. Франко тощо), так і німецьких (Й. Вінклера, В. Газенклевера, Г. Гайне, Й.-В. Гете, Ф. Гельдерліна, Р.-М. Рільке, Р.-Е. Толлера, Ф. Шіллера та ін.) класиків.

Вважаємо, що поетичний та ліро-епічний доробок Юрія

Клена не був справедливо поцінованим діаспорними літературознавцями й критиками в 30 – 40-ві роки (нечисленні виступи Д. Донцова, Є. Маланюка, Ю. Шереха про творчість митця за його життя позначені переважано публіцистичним пафосом). В 50-х роках з'являються наукові статті Ю. Шереха «Пам'яті поета», М. Ореста «Заповіти Ю. Клена», Є. Маланюка «Пам'яті поета» та «В десятиріччя смерті», в яких окреслюється внесок Юрія Клена в розвиток європейської літератури та культури загалом. Окремим проблемним аспектам поезії митця присвячені статті Н. Геркен-Русової «Патриціанська поезія або Дві стихії у творчості Юрія Клена», В. Міяковського «Юрій Клен», Ю. Лавріненка «Освальд Бургардт – Юрій Клен», Я. Славутича «Християнські мотиви в поезії Юрія Клена», О. Тарнавського «Поет, учений, громадянин», П. Шум-Стебельської «Поет високого духу і величної краси – Юрій Клен» та інші. Важливе значення в сучасному літературознавстві мають праці В. Державина, Ю. Шериха, М. Неврлого, Ю. Коваліва з питань вивчення поемної творчості Юрія Клена. Вагомим внеском у дослідження творчого спадку митця є матеріали наукового збірника «Творчість Юрія Клена в контексті українського неокласицизму та вісниківського неороманізму», упорядкованого членами кафедр світової літератури, теорії та історії української літератури Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка (Дрогобич: «Відродження», 2004), до якого увійшли мало відомі оригінальні твори, переклади Юрія Клена, спогади про митця, а також статті знавців творчої спадщини Юрія Клена, які досліджували різноманітні аспекти його життєдіяльності, зокрема взаємодію німецької, російської та української культур у творчості Освальда Бургардта, самотність функціонування образів української культури, архетипів світової літератури та інтертекстуальні зв'язки: образ трубадура (автор О. Бухарова), образи культури (І. Дмитрів, В. Просалова), інтертекстуальні та перекладознавчі аспекти, міжлітературні та історичні контексти творчості митця (В. Зварич, В. Сарапин, М. Борецький, Л. Кравченко, О. Мациборська) тощо. Отже, творчість Юрія Клена, яка позначається глибокою міжкультурною художньою комунікацією німецької, російської та української культур, і

сьогодні привертає увагу багатьох дослідників. Окремі аспекти творчості поета висвітлюються в дослідженнях Г. Райбедюк, Т. Салиги, М. Крупач, І. Набитовича І. Дзюби, М. Ткачука, М. Зимомрі, І. Зимомрі, Р. Жовтані, І. Василюшина тощо.

Поет усе життя переймався національним самопізнанням, бажання національного відродження визначило ідейну спрямованість усієї його спадщини. Українська ментальність Освальда Бургардта сягає глибин народної творчості, психології та ціннісних орієнтацій. Зважаючи на це, домінуючими у творчості митця є патріотичні мотиви. Звернемося до поетичної збірки «Каравели», у якій органічно поєднано античну героїку, західноєвропейську романтику й український світ із засвідченням неоромантичних уподобань автора. Ліричний герой збірки – мандрівник, відкривач нового світу і почуттів, а водночас і палкий патріот рідної землі: « Не ваблять чаші і вуста, / Дрімота мрійного дозвілля / І сто раз бачені міста: / Мадрид, Толедо і Севілья. / Відомий світ давно обрид. / Навколо гори обступили / Широкий, дальній круговид, / Але ростуть у духа крила. / І кличе радісний простір, / Співають води у затоці...» [2, с. 28].

До вершинних українськомовних творів Юрія Клена належить поема «Попіл імперій», у якій гостро звучить проблема національної самоідентичності. Інтертекстуальне поле пвору сягає Біблії, фольклорних джерел українського, російського і німецького народів, «Слова о полку Ігоревім», «Пісні про Роланда», а також творів Івана Котляревського, Тараса Шевченка, Лесі Українки, Миколи Вороного, Олександра Олеся, Аліг'єрі Данте, Йоганна-Вольфганга Гете, Шарля Бодлера, Франческо Петрарки, Ернста Теодора Амадея Гофмана, Миколи Зерова, Михайла Драй-Хмари, Павла Филиповича, Миколи Хвильового та інших, що особливо розширюють семантичне поле художньої образності, відтворюючи всеохоплюючу картину світу.

Як зазначає проф. М. Ткачук, «у художньому дискурсі поеми змальовано складні події між двома світовими війнами, що призвели до краху тоталітарні держави – Російську та Німецьку імперії. Головний герой твору – сама Історія. За жанром це – поема-епопея, яка відтворює життя в загальнонаціональних і

світових масштабах та проблемах. У ній розгортаються події в часових параметрах, що сягають легендарних і міфічних часів, охоплюють сучасність і проектується майбутнє» [3, с. 89]. Наголосимо, що у поемі «Попіл імперій» відчувається вплив поезії міннезінгерів, а саме: відгуки переказу про Барбароссу, армію якого підступні греки завели до Вірменії замість Палестини. Отже, важливою складовою художнього світу Юрія Клена в поемі «Попіл імперій» є мотиви й образи германської епіки: «Волсунга-саги», «Курун» чи «Гудрун». Важливе місце у поезії поема «Попіл імперій» відводиться рецепції творчості Гете Юрієм Кленом. Гете присвячений вірш «Франкфурт на Майні» (1943), де фігурують імена Гете і його персонажів: «Синіє небо, наче став. / Ходжу завулками тісними, / що певне юний Гете ними / колись закоханий блукав...»; «О, певне Фавста там водив / в ці нетрі хитрий Мефістофель...»; «Отут молилась Маргарита / і гірко каялась в гріхах»). Епіграф з Гете: «Kennst du das Land» взято до вірша «Рахатлукум» у «Дияболічних параболях». У творі також яскраво простежуються українські літературні традиції: просторова модель другої частини «Попелу імперій» подібна до уявних переміщень оповідача поеми «Сон» («У всякого своя доля ...») Т. Шевченка. Маємо такий же маршрут (Україна – Сибір – Петербург), панорамний огляд територій («з висоти пташиного польоту») та гротескню характеристику зображуваного. В обох героїв знаходиться можливість уникнути побаченої ними абсурдної дійсності. Шевченків персонаж прокидається («Я перелякався, / Та й прокинувсь ...»), а герой Юрія Клена емігрує («І, як вигнанець Данте, я покинув .../ в ту ніч мою Флоренцію-Вкраїну»). Юрій Клен, як і Тарас Шевченко, відчуває ворожість до Петербурга з його мертвими скульптурами, геометрією площ, сірим гранітом і одвічним дощем і протиставляє йому Київ, Преображенський скит з його святістю, духовністю, правічним спокоєм, близькістю до Бога, що «боронить скит від темних чвар». На противагу столиці російської імперії, де виростають чорні «квіти зла», в Києві «весніє яблунь білий цвіт», сад митрополита нагадує «запашний бузковий рай». Образ квітучого саду (мотиви поезії Г. Сковороди «Сад божественних пісень») в Ю. Клена символізує відродження України, про яке мріє поет, а також

благодать, заступництво Бога: «Хай захистить мене ваш білий цвіт / від тих часів шаленства і свавілля. / Закрийте листями від мене світ / безумства, розпачу і божевілля» [2, с. 73].

Зазначимо, що патріотичні мотиви в поезії Юрія Клена формувалися під впливом трьох культур – української, російської і німецької. У поезіях ці впливи перетиналися та взаємозбагачувалися. Полілог культур (німецько-російсько-український мовно-культурний трикутник) пронизує весь творчий доробок митця: тяжіння до генетично-культурної традиції предків, наслідування основ духовної скарбниці російського та українського народів, що відбилося у душевних переживаннях Юрія Клена, його непростій біографії, постійних коливаннях між російською, німецькою та українською культурами.

Список використаних джерел

1. Качуровський І. Життя і творчість Юрія Клена. Променисті силвети : Лекції, доповіді, статті, есеї, розвідки. Київ : Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2008. С. 249–284.
2. Клен Ю. Вибране / Упоряд., авт. передм. та примітки Ю. Ковалів. Київ : Дніпро, 1991. 460 с.
3. Ткачук М. Художня дискурсивна практика Юрія Клена. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету ім. В. Г. Гнатюка* : [за редакцією проф. М. Ткачука]. Тернопіль: ТНПУ, 2012. Вип. 35. С. 83–120. (Серія «Літературознавство»).